

Sairaanhoidajat

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo,
PL 33, 00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@stm.fi

Asia Suomen Sairaanhoidajaliitto ry:n lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, lakiluonnos 31.1.2017

Suomen sairaanhoidajaliitto ry kiittää mahdollisuudesta kommentoida hallituksen esitysluonnosta ja pitää siinä esitettyjä ehdotuksia pääosin perusteltuina ja oikeansuuntaisina.

Sairaanhoidajaliitto kannattaa lähtökohtaisesti asiakkaiden valinnanvapauden laajentamista, mutta uudistuksen toteuttaminen suunnitellussa aikataulussa on epärealistinen. Uudistus tulisi toteuttaa vaiheittain esimerkiksi maakuntasoisten kokeilujen kautta ja asettamalla siirtymäajat lain toimeenpanolle.

Laki luo edellytyksiä väestön sosiaali- ja terveyserojen kaventamiseen. Kuitenkaan pelkästään valinnanvapautta lisäämällä näitä eroja ei ole mahdollista kaventaa. Väestön hyvinvointi- ja terveyserot syntyvät pitkällä aikavälillä, mihin vaikuttaa muun muassa yhteiskunnalliset tekijät. Sairaanhoidajaliitto arvioi, että valinnanvapaus lisää entisestään hyvinvointi- ja terveyseroja. Suoran valinnan palveluja käyttävät eniten heikoimmassa elämäntilanteessa olevat asiakasryhmät, kuten ikääntyneet, mielenterveyskuntoutujat, vähävaraiset sekä syrjäytyneet työelämän ulkopuolella olevat henkilöt. He tarvitsevat laaja-alaisia palveluja, mutta heidän tietonsa ja kykynsä valita palvelut voi olla heikentynyt.

Lakiluonnoksen tavoitteena on edistää asiakkaiden vaikutusmahdollisuutta omaan hoitoonsa. Valinnanvapausjärjestelmä on kuitenkin monimutkainen ja vaatii asiakkaalta paljon tietoa palveluista ja kykyä käyttää eri vaihtoehtoja (sote-keskuksen valinta, henkilökohtaisen budjetin, maksu- ja asiakassetelin käyttö). Valinnan tekeminen voi olla ongelmallista heikoimmassa asemassa oleville asiakkaille. He eivät ole aina kykeneviä valitsemaan maksu- tai asiakasseteli palveluntuottajaa itselleen edullisella tavalla. Näin ollen uudistus ei edistä asiakkaan valintoja yhteiskunnan näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti ja hänelle terveys- ja hyvinvointihyötyä tuottavalla tavalla.

Sairaanhoidajaliitto näkee esityksessä olevat päätöksenteon tukeen liittyvät säädökset ovat pääosin tarkoituksenmukaisia, sillä eri asiakasryhmät tarvitsevat tukea valintoja koskevassa päätöksenteossa. Esityksen mukaan asiakkaalla on mahdollisuus valita tukihenkilö, joka auttaa häntä päätöksenteossa. Sairaanhoidajaliiton mielestä tämä tehtävä kuuluu koulutetulle sosiaali- ja terveydenhuollon henkilölle, sillä vastuuta ohjauksesta ei voi siirtää omaisille. Omainen (puoliso, aikuinen lapsi) voisi toimia läheisensä epävirallisena tukihenkilönä ilman maakunnan tekemää hallintopäätöstä.

Sairaanhoidajaliitto pitää tärkeänä, että asiakkaiden palvelujen yhteensovittamiseksi luodaan tehokkaita palveluiden- ja hoidon koordinaatiopalveluita, jotta asiakkaiden

sosiaali- ja terveyspalveluista tulee yhtenäinen kokonaisuus asiakkaille. Tässä tehtävässä voivat toimia muun muassa koulutetut asiakasvastaavat, eli sairaanhoitajat, joilla erityiskoulutus paljon palveluja käyttävien asiakkaiden hoidon ja palvelujen koordinointiin. Ilman palvelujen koordinoitua on vaarana, että asiakkaiden tilanne heikkenee, jos tietyt palvelut jäävät saamatta.

Ehdotuksen mukaan, palveluntuottajat ovat velvoitettuja raportoimaan tietoja joiden mukaan asiakkaat voivat tehdä valintojaan ja käyttää valinnan vapauttaa. Näiden tietojen raportoiminen on tärkeää. Palveluntuottajille asetut ehdot voivat olla esteenä pienten toimijoiden toiminnalle tai heidän tulee verkostoitua toisten toimijoiden kanssa. Hoidon integraation ja olemassa olevien vaikuttavaksi todettujen hoitoketjujen ja -prosessien purkamisen heikentää asiakkaan asemaa ja lisää hoidon kustannuksia. Sairaanhoitajaliitto on myös huolissaan, palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta eri maakunnissa. Jos sote-keskuksia syntyy pääasiassa kasvukeskuksiin, se vaikuttaa palvelujen saatavuuteen ja valinnanmahdollisuuteen haja-asutusalueella.

Lakiesityksen mukaan maakunnan tulee määrittellä palveluketjut ja palvelukokonaisuudet. Palvelujen integraation tekee haasteelliseksi laaja-alaisia palveluita tarvitsevien asiakkaiden hoidon pirstoutuminen useiden eri palveluntuottajien välille. Maakunnilla ei ole mahdollisuutta valvoa tuottajien toimintaa, sillä se vaatii runsaasti resursseja. Sairaanhoitajaliitto pitää huolestuttavana, ettei maakunnalla ole mahdollisuutta ohjata- ja valvoa niitä palveluntuottajia, joiden palveluita asiakkaat hakevat maksusetelillä. Tällöin ei ole mahdollista puuttua palvelun huonoon laatuun ja mahdollisiin virheisiin, mikä vaarantaa potilasturvallisuuden. Sairaanhoitajaliitto pitää tärkeänä, että maakunnalla tulee olla mahdollisuus asettaa näille palveluntuottajille palvelujen yhteensovittamiseen, laatuun tai saatavuuteen liittyviä ehtoja.

Uudistuksen vaikutuksia henkilöstön hyvinvoinnin näkökulmasta ei ole arvioitu riittävästi. Valinnanvapaus ja julkisten palvelujen yhtiöittäminen lisäävät henkilöstön pelkoa työsuhteiden pirstoutumisesta ja työpaikkojen säilymisestä. Sairaanhoitajaliitto pitää tärkeänä, ettei kustannussäästöjen saavuttaminen saa tapahtua henkilöstön irtisanomisilla lisäämällä, määräaikaistamalla työsopimuksia tai heikentämällä työoloja. Sairaanhoitajaliitto pitää tärkeänä, että arvioidaan uudistuksen vaikutuksia sairaanhoitajien työhyvinvointiin, alan julkisuuskuvaan sekä alan vetovoimaisuuteen jatkossa.

Esityksen mukaan asiakkaalla on henkilökohtaisella budjetilla hyvät mahdollisuudet saada laajasti palveluita. Jos asiakas hyväksyy henkilökohtaisen budjetin, hän ei voi hankkia palveluitaan maakunnan liikelaitokselta. Toisaalta asiakkaalla on myös oikeus kieltäytyä henkilökohtaisesta budjetista, jolloin asiakkaan palvelujen tuottamisesta vastaa maakunnan liikelaitos. Millä tavoin maakunnan liikelaitos vastaa palveluista asiakkaan kieltäytyttyä? Ostetaanko palvelut mahdollisesti ostopalveluna? Syntyykö mahdollisesti kaksi erilaista järjestelmää? Henkilökohtaisen budjetin käyttö vaatii palveluntarpeen arviointia. Tämä sitoo osaavaa henkilöstöä ja vaatii heiltä laaja-alaista osaamista. Tämä puolestaan voi lisätä henkilökohtaisen budjetin kustannuksia. Ehdotuksessa esitetään, että maakuntien palveluista 15% tulee olla hankittavissa asiakassetelillä. Nämä palvelut ovat lähinnä erikoissairaanhoidon palveluita. Tämä

Sairaanhoitajat

tarkoittaa, että maakunnan liikelaitoksen tulee yhtiöittää toimintaansa laajasti, mikä lisää kustannuksia.

Lain voimaantulon pitäisi tapahtua vaiheittain ei 1.1.2019. Maakunnat perustetaan 1.7.2017 ja valtuustot kokoontuvat ensimmäisen kerran 3/2018. On mahdotonta, että asiakas- ja maksuseteli, sekä henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto ja suoranvalinnan Sote-keskusten toiminta ja perustaminen onnistuvat yhtä aikaa ilman, että asiakkaiden palvelun laatu heikkenee. Valinnan vapauden toteuttaminen vaatii aikaa ja maakunnilla ei ole edellytyksiä toteuttaa sitä suunnitellussa aikataulussa niin, että ne voivat kantaa siitä esitetyn järjestämisvastuun.

Helsingissä 28.3.2017

Nina Hahtela
Puheenjohtaja
Suomen sairaanhoitajaliitto ry.

Teija Korhonen
Kehittämispäällikkö
Suomen sairaanhoitajaliitto ry.